

Šatrijos kalnas (L. Gedminienės nuotr.)

Laura Gedminienė, Jūratė Vaznytė, Gražina Skridlaitė, Gamtos tyrimų centras

8-OJI GEOLOGINIO PAVELDO DIENA ŽEMAITĖJĖS GEOLUOGĖNI PAVELDA SLIEPĖNĖ

Dyburiai atodanga (L. Gedminienės nuotr.)

2018 m. rugsėjo 21–22 d. vyko aštuntoji jau tampanti kasmetine geopaveldo diena ŽEMAITĖJĖS GEOLUOGĖNI PAVELDA SLIEPĖNĖ (Žemaitijos geologinio paveldo slėpiniai). Renginį organizavo Lietuvos geologijos tarnyba ir Lietuvos geologų sąjunga. Jo pagrindinis tikslas – paskleisti žinių apie Žemaitijos geologinį paveldą, aplankyti įdomesnius objektus, įvertinti jų būklę ir numatyti tolesnes jų apsaugos bei panaudojimo galimybes. Renginyje dalyvavo apie 50 žmonių. Renginio programa ir aplankytų objektų maršrutai pateikti geologinio paveldo dienai skirtame gide, kurį galima rasti ir Lietuvos geologijos tarnybos svetainėje (<http://www.lgt.lt>); (Guobytė R., Grigienė A., Mikulėnas V. 2018. *Žemaitijos geologinio paveldo slėpiniai. Lietuvos geologijos tarnyba. Vilnius, LGT, 34 p.*)

Pirmąją renginio dieną dalyviai užkopė į Šatrijos kalną – vieną aukščiausių Žemaičių aukštumos kalvų, siekiančią 228,7 m virš jū-

Baigiantis užželti Šauklių riedulynas
(L. Gedminienės nuotr.)

ros lygio. Nuo šios kalvos atsiveria įspūdinga Žemaitijos krašto panorama. Vėliau renginio dalyviai susipažino su Dyburių atodangos, atsidengiančios kairiajame Minijos krante, geologija. Čia atsivėrę neįprastos struktūros sluoksniai galėjo būti sujaukti žemės drebėjimų. Dėl įspūdingo kraštovaizdžio ir aukščio (siekia net 33 m) atodanga jau nuo 2005 m. saugoma kaip valstybės gamtos paveldo objektas. Aplankytas ir Salantų regioninio parko informacinis centras, kuriame patraukliai pateikta informacija apie regioninio parko saugomus augalus, gyvūnus, geologinius ir kitus gamtos objektus. Visi norintys galėjo patikrinti savo jėgas, koją akmenį (kūlį) galėtų išjudinti. Dr. Rimantė Guobytė papasakojo apie Žemaitijos kraštovaizdžio susiformavimą ir kodėl upės čia teka į skirtingas pasaulio šalis. Spaudžiant kūlį, iš jo ištekėja „akmens syvai“ vėliau padovanoti geologinio paveldo gerbėjams, apsilankiusiems Salantų regioniniame parke.

Vienas įspūdingesnių Salantų regioniniame parke esančių geologinių ir gamtos objektų – Šauklių riedulynas. Jame nutiestas apie dviejų kilometrų ilgio pėsčiųjų takas, turėjęs vinguriuoti per užpoliarės tundra primenančią kraštovaizdį su savita augalija

(kadagiais, samanomis) ir įvairiausio dydžio rieduliais. Gaila, tačiau pastaruju metu kraštovaizdis ženkliai pakitęs ir didesnėje saugomos teritorijos dalyje augalija tundros nebeprimena. 1971 m. Šauklių riedulynui buvo suteiktas draustinio statusas. Nuo to laiko teritorija buvo griežtai saugoma, joje neleidžiama ganyti, kai kurios gretimos teritorijos buvo patvenktos, todėl prasidėjo teritorijos užpelkėjimas, dirvožemio rūgštinėjimas, krūmokšnių ir savaiminių berželių sužėlimas. Dėl teritoriją juosiančios tvoros į ją nepatenka ir laukiniai gyvūnai, todėl kadaise styrojusią plikų riedulių sankaupas jau beveik visiškai dengia augmenija, o ant riedulių suvešėjusios samanės ir kerpės juos ardo. Šiuo metu riedulyno teritorijoje apgyvendinta banda muflonų, kad šie nugrauztų krūmų atžalas. Anot geologės dr. Gražinos Skridlaitės, jei riedulynas nebūtų taip stipriai saugomas ir aptvertas, tundros virtimas paprastu mišku nebūtų toks sparatus. Norint kuo ilgiau išsaugoti užpoliarę būdingą augmeniją, reikėtų daugiau dėmesio skirti savaiminių želdinių išskirtimui, riedulių atidengimui, apsaugai. Čia reikėtų saugoti ne tik retus augalus, bet ir išsiskiriančius kraštovaizdžius. Į šį faktą, deja, šiuo metu nelabai atsižvelgiama.

◀ R. Guobytė supažindina su Žemaitijos geologine istorija (L. Gedminienės nuotr.)

Skaldykla (L. Gedminienės nuotr.) ►

Po pasivaikščiojimo po įspūdingą, nors ir sparčiai nykstantį, kadagną buvo stabtelėta ir prie antropogeninio riedulyno, esančio už kelių kilometrų nuo Šauklių. Į pastarąjį sovietmečiu iš apylinkių laukų buvo vežami rieduliai, iš kurių, sprogdinant atviru būdu, buvo gaminama skalda. Kadangi šioje teritorijoje ganomi gyvuliai, čia likę rieduliai neapaugę ir kraštovaizdis, nors ir nėra natūralus, primena užpoliarės tundrą.

Kitą dieną geologijos mylėtojų konvojus keliavo į Žemaitijos nacionalinio parko (<http://zemaitijosnp.lt/>) muziejų, kur lankytojai susipažino su krašto istorija ir tradicijomis. Parko darbuotoja papasakojo padavimą apie ežere skambantį varpą, Šuazelių dvaro istoriją ir legendą apie gražiąją Sofiją Tyzenhauzaitę de Šuazel-Gulfė, kuri, anot legendos, sužavėjo du galingiausius ano meto vyrus – Rusijos imperatorių Aleksandrą I ir Prancūzijos imperatorių Napoleoną. Šiuo metu viename iš dvaro pastatų eksponuojama Plateliuose kasmet vykstančių įspūdingų žiemos palydėtuvių – Užgavėnių – kaukių kolekcija. Vėliau geopaveldo dienos dalyviai aplankė dar kelis geologinius objektus: Mėsėdžių plokščiakalvę su keimine terasa bei atragiais „Dvyniais“, Žemaičių Kalvariją, didžiausią Lietuvos riedulį – Puokės (Barstyčių) akmenį.

Šios geopaveldo dienos dalyviai ne tik pamatė įspūdingų Žemaitijai būdingų kalvų (pakalnių, piliakalnių, riedulių), bet ir galėjo pasiklausyti nuostabios žemaičių tarmės, pasakojimų apie žemaičių kultūrą, darbštumą ir atkaklumą, nenumaldomą troškimą viską (ypač riedulius) kolekcionuoti, kaupti ir pritaikyti įvairiausioms reikmėms tiek buityje, tiek ir dėl grožio. Gal būtent dėl tokios prigimties ir pomėgių didelė dalis neapsakomai gražių riedulių buvo išsaugoti ateinančioms kartoms, nepateko į skaldyklas, netūno kur palaukėse užžėlę ir užmiršti. Deja, dviejų geopaveldo dienų neužteko aplankyti visų gražiausių šio krašto objektų – nebuvo aplankytas Respublikinis Vaclovo Into akmenų muziejus, daktaro Vaclovo Into ir Orvydų sodybos, kiti tikrai ne mažiau dėmesio verti Žemaitijos geologiniai objektai.

Už žemaitiškas vaišes reikėtų padėkoti Platelių jachtklubui bei rėmėjui, kuris, deja, norėjo likti *incognito*.

Geopaveldo dienos dalyviai klausosi Platelių dvaro legendos (L. Gedminienės nuotr.)

Paskaita ant Mėsėdžių plokščiakalvės (L. Gedminienės nuotr.)